

Mihael Ende

Momo

ili

čudnovata priča o kradljivcima vremena i
o detetu koje je ljudima vratilo ukradeno
vreme

Roman-bajka
S autorovim ilustracijama

Prevela sa nemačkog:
Drinka Gojković

Beograd, 2011.

U tami tvoja svetlost zari,
I bliska i daleka,
Tvoje je ime tajna neka
Što čudne krije čari.

Al' budi ono što si
oduvek i bila:
mala zvezda koja sija!

(prema staroj irskoj pesmi za decu)

PRVI DEO:

Momo i njeni prijatelji

PRVO POGLAVLJE

Jedan veliki grad i jedna mala devojčica

U davna, pradavna vremena, kada su ljudi još govorili sasvim drugačijim jezicima, u toplim zemljama već su postojali veliki i divni gradovi. Uzdizale su se tamo kraljevske i carske palate, protezale se široke ulice, uski sokaci i zavojiti sokačići, stajali veličanstveni hramovi sa zlatnim i mermernim statuama božanstava; bilo je šarenih pijaca na kojima se prodavala roba iz svih krajeva sveta, i širokih, lepih trgova gde su se ljudi sakupljali da popričaju o novostima, da sami govore ili prosto da slušaju. Ali, pre svega, tamo su postojala velika pozorišta.

Izgledala su otprilike kao današnji cirkusi, samo što su bila izgrađena od kamena. Redovi sa sedištima za gledaoce nizali su se stepenasto jedan iznad drugog kao u nekom ogromnom levku. Posmatrane odozgo, neke od ovih građevina bile su kružne, druge više ovalne, a neke su, opet, obrazovale širok polukrug. Zvali su ih amfiteatri.

Bilo ih je velikih kao fudbalski stadion, i manjih, u koje bi stalo tek nekoliko stotina ljudi. Bilo ih je kitnjastih, ukrašenih stubovima i figurama, i jednostavnih, bez ukrasa. Krovova ovi amfiteatri nisu imali; sve se događalo pod otvorenim nebom. Zato su u raskošnim pozorištima iznad sedišta bili rašireni tepisi protkani zlatom, kako bi publika

bila zaštićena od sunčeve jare ili iznenadnih pljuskova. U jednostavnim pozorištima u iste svrhe služile su asure od site i slame. Ukratko: postojala su pozorišta za siromašne i pozorišta za bogate, kako je ko mogao sebi da priušti. Ali svaki je čovek želeo da ima pozorište, pošto su svi strasno voleli da slušaju i gledaju.

I dok su pratili uzbudljiva, ili pak komična, zbivanja koja su prikazivana na pozornici, činilo im se kao da je taj pozorišni život na neki tajanstven način stvarniji od njihovog sopstvenog, svakodnevnog. I voleli su da osluškuju tu drugu stvarnost.

Od tada su prošle hiljade godina. Propali su veliki gradovi iz drevnih vremena, srušili su se hramovi i palate. Vetar i kiša, studen i jara uglačali su i nagrizli kamen, pa od starih pozorišta stoje još samo ruševine. U popucalim razvalinama jedino još cvrčci pevaju svoju jednoličnu pesmu, koja zvuči kao da zemlja diše u snu.

Ali neki od tih velikih starih gradova opstali su i do današnjih dana. Naravno, život u njima se izmenio. Ljudi se voze automobilima i tramvajima, imaju telefon i električno svetlo. Ipak, tu i tamo, među novim zgradama nađe se još poneki stub, kapija, deo zida, ili pak amfiteatar iz drevnih vremena. U jednom takvom gradu zbila se priča o Momo.

Na južnom obodu tog velikog grada, tamo gde već počinju prva polja i gde su kolibe i kuće sve siromašnije, nalaze se, skrivene u jednoj šumici borova, ruševine malog amfiteatra. Čak ni u stara vremena to nije bio raskošan amfiteatar, već pozorište za siromašniji svet. U naše vreme, kad se i zbila priča o Momo, ruševine behu sasvim zaboravljene. Za

njih je znala samo nekolicina profesora nauke o starinama, ali ni oni se nisu više zanimali za njih, jer tamo više nije bilo ničega za istraživanje. Stari amfiteatar nije se mogao porediti sa drugim znamenitostima u velikom gradu, pa bi onamo, tek s vremena na vreme, zalutao poneki turista. Pentrao bi se po sedištima obraslim travom, prolarmao, škljocnuo fotografiju za uspomenu i odlazio dalje. Onda bi u kamenom krugu ponovo zavladala tišina, a cvrčci bi zapevali sledeću strofu svoje beskrajne pesme, strofu koja se inače ni po čemu nije razlikovala od prethodnih.

Zapravo, samo je ljudima iz okoline čudna kružna građevina bila dobro znana. Napasali su tamo svoje koze, deca su se u središnjem delu igrala loptom, a ponekad su se, svečeri, tamo sretali ljubavni parovi.

Ali jednoga dana, među ljudima se proneo glas da odnedavno neko živi u ruševinama. Neko dete, po svoj prilici devojčica. Mada je to teško reći sa sigurnošću jer je dete prilično čudno odeveno. Zove se Momo ili tako nekako.

Momo je zaista pomalo čudno izgledala i ljude koji drže do čistoće i reda mogla je, verovatno, donekle uplašiti.

Bila je niskog rasta i prilično mršava, te se ni uz najbolju volju nije moglo odrediti je li joj tek osam ili već dvanaest godina. Imala je živu, kao gar crnu, kovrdžavu kosu koja kao da nikad nije videla ni češalj ni makaze. Oči joj behu krupne, divne, takođe garavocrne, a iste boje bila su joj i stopala, jer je skoro uvek išla bosa. Samo je zimi katkada nosila cipele, ali uvek dve različite, rasparene, i uz to prevelike. A sve to zato što Momo nije imala baš ništa osim onoga što bi tu i tamo našla ili dobila na poklon. Suknja joj je bila skrpljena od svakojakih šarenih zakrpa i dosezala je do članaka. Preko nje je nosila jednu staru, preveliku muš-

ku jaknu podvrnutih rukava. Momo nije htela da ih odseče jer je mudro zaključila kako će još rasti. A ko bi mogao znati hoće li ponovo naći jednu tako lepu i praktičnu jaknu s toliko džepova.

Pod pozornicom zaraslom u travu nalazilo se nekoliko urušenih soba u koje se moglo ući kroz jednu rupu u spoljašnjem zidu. Momo je tu uredila sebi dom.

Jednoga dana oko podne dođe k njoj nekoliko ljudi i žena iz okoline i pokušale da od nje nešto saznaju. Stojeći naspram njih, Momo ih je uplašeno gledala jer se bojala da će je oterati odatle. Ali je ubrzo uvidela da su prijateljski raspoloženi. I sami su bili siromašni i dobro su znali kakav život ume da bude.

- Pa – reče jedan od njih – ovde ti se, znači, sviđa?
- Da – odgovori Momo.
- I hoćeš tu da ostaneš?
- Da, rado.
- Ali, zar te niko ne čeka?
- Ne.
- Mislim, zar ne moraš kući?
- Ovde mi je kuća – brzo stade da ga uverava Momo.
- Odakle si ti, dete?

Momo načini rukom neodređen pokret koji je pokazivao nekud u daljinu.

- Ko su ti roditelji? – pitao je dalje čovek.

Dete zbunjeno pogleda i njega i ostale, pa slegnu ramenima. Ljudi se pogledaše i uzdahnuše.

– Ne boj se – nastavi čovek – nećemo te oterati oдавde. Želimo da ti pomognemo.

Momo nemo klimnu glavom, ali još uvek je bila nepoverljiva.

- Kažeš da se zoveš Momo, je li?
- Da.
- Lepo ime, ali dosad ga nikada nisam čuo. Ko ti ga je nadenuo?
- Ja – reče Momo.
- Sama si sebe tako nazvala?
- A kad si se rodila?
- Momo promisli i najzad reče: – Koliko mogu da se setim, oduvek sam tu.
- A zar nemaš neku tetku, ujaka, baku, bilo kakvu porodicu kojoj bi mogla da odeš?
- Momo pogleda čoveka i začuta na trenutak. Onda promrmlja: – Ovde mi je kuća.
- Hm, da – reče čovek – ali ti si ipak dete. Koliko zapravo imaš godina?
- Sto – reče Momo oklevajući.
- Ljudi počеше da se smeju jer su verovali da je to šala.
- Ne, ozbiljno, koliko ti je godina?
- Sto dve – odgovori Momo još nesigurnije.
- Ljudima je bilo potrebno izvesno vreme dok nisu shvatili da dete zna samo nekoliko brojeva koje je slučajno čulo, ali da nema pravu predstavu o njima jer ga brojanju niko nije učio.
- Slušaj – reče čovek pošto se posavetovao sa ostalima – da li bi imala nešto protiv da kažemo policiji da si ovde? Onda bi otišla u neki dom, dobila bi krevet i hranu i mogla bi da učiš da računaš, pišeš, čitaš i još mnogo toga. Šta misliš o tome, a?
- Momo ga je preplašeno gledala.
- Ne – promrmlja – ne idem ja tamo. Jednom sam već bila. Bilo je i druge dece. Imaju rešetke na prozorima. Sva-

koga dana dobijaš batine bez ikakvog razloga. Zato sam ja jedne noći lepo preskočila zid i bež'. Ne vraćam se ja tamo.

– Shvatam – reče jedan starac i klimnu glavom. I drugi su to shvatili, pa i oni klimnuše.

– Pa, dobro – reče jedna žena – ali ti si još uvek mala. Neko ipak mora da brine o tebi.

– Mogu ja to sama – odgovori Momo s olakšanjem.

– Možeš li? – upita žena.

Momo začuta na trenutak, pa onda tiho odgovori: – Meni ne treba mnogo.

Ljudi se ponovo pogledaše, uzdahnuše i klimnuše glavom. – Znaš šta, Momo – reče opet čovek koji joj se prvi obratio – mogla bi da pređeš kod nekoga od nas. Mi smo svi, doduše, stešnjeni, i većina nas ima mnogo dece koju treba hraniti, ali mislimo – jedno više ili manje, dođe mu na isto. Šta kažeš na to?

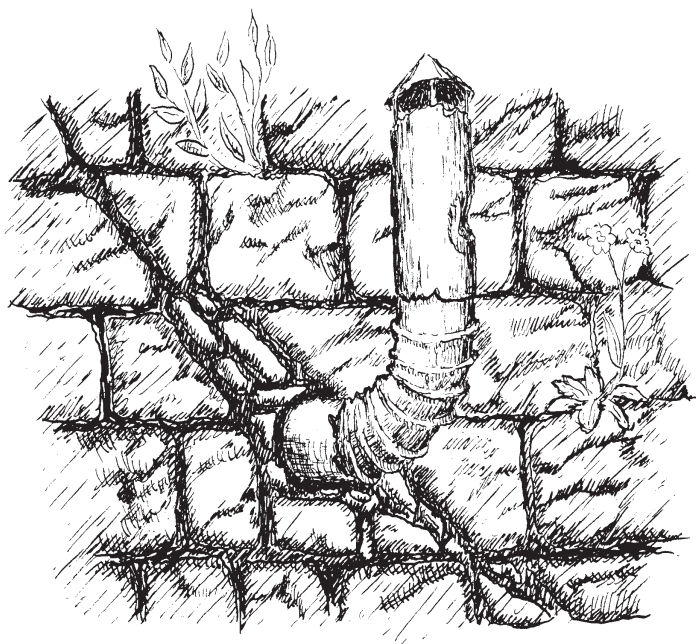
– Hvala – reče Momo i prvi put se nasmeši. – Mnogo hvala! Ali zar ne bih jednostavno mogla da ostanem i dalje ovde?

Ljudi uzeše da se savetuju, te ovako, te onako, i najzad pristadoše. Jer, mislili su da će, na kraju krajeva, detetu tu biti jednako dobro kao i kod nekoga od njih; a brinuće se o Momo svi zajedno, jer će im tako sigurno biti lakše nego da sve padne samo na jednoga od njih.

Počеше odmah da raščišćavaju i dovode u red, što su bolje mogli, napola srušenu kamenu sobu u kojoj se Momo nastanila. Jedan od njih, zidar po zanimanju, izgradio je čak i malo kameno ognjište. Nađоše i jedan zardali čunak. Stari stolar skuckao je od dasaka nekog starog sanduka stočić i dve stolice. A žene naposletku, donesoše i jedan isluženi gvozdeni krevet sa izvijenim ukrasima, jedan malčice

pocepan dušek i dva ćebeta. Od kamene rupe ispod pozornice u ruševini postade prijatna sobica. Zidar, koji je imao umetničkog dara, naslika najzad na zidu još i lepu sličicu sa cvećem. Uz nju je naslikao čak i okvir i ekser na kome slika visi. A onda dođoše deca ovih ljudi i donesoše ono što im je preostalo od jela: jedno dete donese komadić sira, drugo hlepčić, treće nešto voća, i tako redom. A kako su ovi ljudi stvarno imali mnogo dece, sakupilo ih se te večeri toliko da su svi zajedno u amfiteatru priredili pravu malu svetkovinu u čast useljenja male Momo. Beše to veselje kakvo mogu napraviti samo siromašni ljudi.

Tako otpoče prijateljstvo između male Momo i ljudi iz okoline.

DRUGO POGLAVLJE
Jedna neobična osobina
i jedna sasvim obična svađa

Od tog dana stvari su za malu Momo išle dobro, bar po njenom sopstvenom mišljenju. Hrane je bilo uvek, nekad manje, nekad više, već kako bi se zadesilo i koliko su ljudi mogli da odvoje. Imala je krov nad glavom, imala je krevet i mogla je, kad zahladni, da založi vatru. A što je bilo najvažnije: stekla je mnogo dobrih prijatelja.

Moglo bi se pomisliti da je Momo imala veliku sreću što je naišla na tako srdačne ljude – i ona sama je tako smatrala. Ali ljudi ubrzo uvideše da se i njima posrećilo isto koliko i njoj. Momo im je bila potrebna i pitali su se kako li su se ranije bez nje snalazili. I što je mala devojčica duže bila s njima, to im je postajala sve neophodnija, toliko neophodna da su se bojali samo toga da bi jednoga dana mogla otići.

Iz tog je razloga Momo imala mnogo posetilaca. Skoro uvek ste mogli videti nekog kraj nje kako s njom usrdno razgovara. Onaj kome je bila potrebna, a nije mogao doći, slao bi po nju. A onome koji još nije uvideo da mu je potrebna ostali bi govorili: „Idi do Momo!“

Ta rečenica polako se ustalila među ljudima iz okoline. Kao što se kaže: „Sve najbolje!“, ili „Priyatno!“, ili „Bog

zna!“, tako se u svim mogućim prilikama govorilo: „Idi do Momo!“

Ali zbog čega je to bilo tako? Je li Momo možda bila toliko neverovatno pametna da je svakom čoveku mogla dati dobar savet? Je li uvek nalazila pravu reč kad bi neko me bila potrebna uteha? Da li je umela da donosi mudre i pravične sudove?

Ne, Momo je to umela koliko i svako drugo dete.

A je li možda umela nekako da probudi ljudima dobro raspoloženje? Da li je, na primer, umela naročito lepo da peva? Ili da svira na nekom instrumentu? Ili je pak, pošto je i živela u kući nalik na cirkus, umela da igra ili izvodi akrobacije?

Ne, ni to nije bilo posredi.

Je li možda umela da izvodi čarolije? Da li je znala neke tajanstvene čini kojima su se mogle rasterati sve brige i nevolje? Da li je umela da čita sa dlana, ili da na neki drugi način predskazuje budućnost?

Ništa od svega toga.

Ono što je mala Momo umela kao niko drugi bilo je – da sluša. Pa to baš nije nešto naročito, kazaće možda neki čitalac, bar slušati ume svako.

Ali to je zabluda. Zaista slušati – to ume samo mali broj ljudi. A onako kako je Momo umela da sluša, to je bilo sasvim, sasvim jedinstveno.

Momo je umela da sluša tako da su glupim ljudima iznenađena dolazile vrlo promućurne misli. Ne zato što bi ona rekla ili pitala nešto što bi ih navelo na takve misli, ne, ona je samo sedela i jednostavno ih slušala s punom pažnjom i razumevanjem. Pri tom bi gledala čoveka svojim velikim tamnim očima i on bi osećao kako u njemu odjednom odnekud izranjaju misli za koje ni slutio nije da ih krije u sebi.